

Selçuk Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Stüdyo Deneyimleri

Selçuk Üniversitesi,
Şehir ve Bölge
Planlama Bölümü

Selçuk Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, kurumsallaşmanın ilk aşamasını tamamlamış ama kendine özgü bir stüdyo sistemi geliştirmenin başlangıcında olan bir eğitim kuruluşudur. Bu yazıda, stüdyo sisteminin, akademisyen-öğrenci etkileşimini en üst seviyeye çıkarmadaki ve yaratıcı bir planlama atmosferi yaratmadaki avantajlarının belirginliğine işaretlerle, proje derslerindeki deneyimler aktarılacaktır. Türkiye’de planlama eğitimiyle ilgili eleştirel bir bakış, gerek eğitimin genel performansı ve gerekse de örgütlenme biçimiyle (stüdyo-atölye sistemi) ilgili sistemin varlığını besleyen bir önem arz etmektedir. Bu eleştirel süreç içerisinde bölümün katkıları yer yer ortaya konulacaktır. Bu yazıda, Orta Anadolu’nun önemli bir merkezindeki planlama eğitiminin boyutları üzerinde durulacak ve stüdyo sistemi genel hatlarıyla tanıtılacaktır.

Öncelikle yarıyıl, proje alanı, proje sorunsalı ve ölçek ilişkileri üzerinde duralım. Bölümümüzde farklı sınıfların proje derslerinde, o sınıfın düzeyine uygun bir proje alanı belirlenmektedir.

Birinci sınıf proje çalışmalarında temel amaç öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini geliştirmek ve üç boyutlu ifade edilmelerini sağlamaktır. Bu amaçla, Proje I dersi kapsamında soyut düşünmeye yönlendirme, görsel algı becerisi kazandırma, mekanı tanıma ve anlamaya yönelik çalışmalar yapılırken, Proje II dersi kapsamında ise çevrenin algılanması ve çözümlenmesine yönelik olarak, kentsel bir mekanda fiziksel analiz çalışmalarının yapılarak değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

İkinci sınıfın ilk döneminde (Proje III) proje çalışmalarında ulaşılmaya hedeflenen amaçlar belirlenmektedir. Bu amaçlar şunlardır:

- Planlamanın bir ekip çalışması olduğu ve tüm planlama çalışmalarının temelini oluşturan araştırma ve analize yönelik bilgilerin etkileşim içinde topluca üretilmesi,
- Planlama yapılacak alanı bir sistem olarak ele alıp, üst sistemle ilişkisi içinde tanıma, anlama ve değerlendirme,
- Kent olgusunu hem fiziki ve sosyal içeriği ile hem de değişen boyutlarıyla kavrama ve algılama,
- 25000 nüfusluk bir ilçe belediyesinin 1/5.000 ölçekte planlama sürecinin kavranmasıdır.

İkinci sınıfın ikinci yarısında (Proje IV) ise önceki yarıyıldaki kentsel alan kullanımını 1/5.000 ölçekte tamamlayan öğrenci, bu yarıyıldaki yerleşmenin genel bir sorununu ya da alt ölçek sorunlarını kentin belli bir bölgesinde ele almakta ve 1/1.000 ölçekli mekansal tasarım çalışmaları yapmaktadır. Bu amaçla, alt ölçeklerde kullanacakları bilgileri üretirek farklı konularda proje geliştirebilme yeteneklerini arttırmaları beklenmektedir.

Üçüncü sınıf projelerinde çalışma alanının orta büyüklükteki bir kent veya kentsel ağırlığı fazla olan bir ilçe merkezi seçilmektedir. Proje sorunsalı, yerleşme ölçeğinin büyümesiyle birlikte üst ölçekte ele alınmaktadır. İlk dönemde 1/100 000 ölçeğinden başlayarak 1/50 000 ve 1/25 000 ölçeklerde analiz ve sentez çalışmaları yapılmakta, ikinci dönemdeki kentsel ölçekli

PLANLAMA
2004/3

çalışmalarda yol gösterici olacak makro sorunlar belirlenmektedir. İkinci dönemde ise her öğrenci bölgesel ve kentsel sorunsalın çözümüne yönelik kent bütünündeki 1/10 000 ve 1/5000 ölçekli planlama çalışmalarına başlamakta, daha sonra öncelikli planlama alanlarından seçilen 1/1000 ölçekli çalışmalar yapılmaktadır. Sorun alanının düzeyine göre 1/500 ölçekli kentsel tasarım projelerine de yer verilebilmektedir.

Son sınıf projesinde bölgesel ve kentsel ağırlığı fazla olan metropoliten ölçekteki yerleşmeler seçilmektedir. İlk dönemde, 1/250 000 ölçekten başlayan bölgesel çözümlenmeler yapılmakta, makro düzeyde planlama hedefleri belirlenmekte ve yine ağırlıklı olarak metropoliten ölçekte olmak üzere fiziki ve sosyo-iktisadi analiz ve sentez çalışmaları yapılmaktadır. Bu dönemde, her öğrenciden ana planlama yaklaşımının çerçevesini çizmesi istenmekte ve planlama senaryosunu belirginleştirmesi beklenmektedir. İkinci dönemde, ağırlıklı olarak grup çalışmalarına dayanan özel sorun alanlarındaki fiziki ve sosyal çözümlenmeler yapıldıktan sonra bireysel planlama çalışmalarına başlanmaktadır. Bu dönemde 1/50 000 ölçekten, 1/500 ölçeğe uzanan planlama aralığı içerisindeki tüm ölçeklerde çalışma yapılmakta ve öğrenciler diploma projelerini kendi oluşturdukları planlama sistematığına göre sorun alanı düzeyi ve planlama ölçeği ilişkisini kuracak şekilde hazırlamaktadırlar.

Yukarıda çizilen genel çerçeveye uygun olarak, 2004-2005 akademik yılı çalışma alanları aşağıdaki gibidir:

1. **Sınıf:** Temel tasarım çalışmaları ve 2. dönemde Konya içerisinde belirlenecek komşuluk ünitesi ölçeğindeki bir yerleşme.
2. **Sınıf:** Bozyazı (Mersin)
3. **Sınıf:** Adıyaman
4. **Sınıf:** Bolu

Projelerdeki sorunsalın ele alınmasında yarıyıl veya sınıf düzeyi-ölçek ilişkisi yanı sıra o döneme kadar alınan kuramsal derslerin niteliği ve derslere göre biçimlenen öğrenci bilgi birikimi de önemli rol oynamaktadır. Özellikle üst ölçekli özel proje alanlarında kuramsal bilgi birikimi önem kazanmakta ve eğer bu yönde bir eksiklik hissedilmişse proje gruplarına gerekli akademisyen ve uzman desteği yapılmaktadır. Selçuk Üniversitesi, Şehir

ve Bölge Planlama Bölümü ders programının ve ders içeriklerinin belirlenmesinde her zaman için öncelik, proje dersine verilmekte ve proje dersinin gerektirdiği kuramsal derslerin yarıyıllardaki kompozisyonu her yıl gözden geçirilmektedir.

Sınıflara göre proje sorunsalının kapsamını oluşturan ana konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

1. **Sınıf:** Temel tasarım, kentsel mekan ve insan ilişkileri, planlama süreci ve ölçek-sorun alanı ilişkileri.
2. **Sınıf:** Turizm planlaması, planlama mevzuatı, kentsel tasarım ve kentsel yenileme.
3. **Sınıf:** Sektörel planlama, kentsel politika, öncelikli alan planlaması, kentsel koruma ve kentsel yenileme.
4. **Sınıf:** Bölge planlama, metropoliten alan planlaması, sektörel planlama, kentsel politika, yerel yönetimler ve özel planlama alanları (kentsel yenileme, kentsel koruma, turizm planlaması, sanayi alanları planlaması, ulaşım planlaması, yeşil alan planlaması, ekolojik planlama vb.).

Proje süreci, stüdyo sisteminin gerektirdiği, gerek çalışma grubu, gerekse de birey bazındaki akademisyen-etkileşiminin farklı aşamalarını içermektedir. Birinci sınıf süresince oluşturulan proje grupları daha çok fiziki ve sosyal verilerin değerlendirilmesi ve görselleştirmesinde işlev görmektedir. Buna karşılık üst sınıf proje gruplarında, bireysel çaba gerektiren ölçekler dışında bütün proje aşamalarında ekip çalışmasına dönük ve bütüncül bir süreç tanımlaması yapılmaktadır. O dönemdeki proje sorunsalının ve sorun alanının özel gereksinimleri veya akademisyen grubunun farklı yaklaşımları proje sürecinde birtakım değişikliklere neden olsa da genellikle sorun ve çözüm alanlarının belirlenmesinde öğrenci grubu en küçük birim olarak ele alınmaktadır. Akademisyen-öğrenci etkileşimi son sınıf dışında zamana bağlı bir biçimde doğrusal bir şekilde gelişme göstermektedir. Son sınıfta ise özellikle diploma projesi yarı yılında öğrenci hem araştırma hem de çözüm aşamasında daha özgür bırakılmaktadır. Proje süreci içerisinde özellikle küçük yerleşme ölçeğinde yerel yönetimlerle etkileşim düzeyi artırılmaya çalışılmakta, araştırma ve daha sonraki aşamalarda bulgulardan belediyelerden yararlanılması öngörülmektedir. Bu, özellikle planlamaya dönük veritabanı yeterli bir gelişme

gösterememiş, planlama deneyimleri yetersiz seviyede olan ve diğer planlama bölümleri tarafından az veya hiç tercih edilmemiş küçük ölçekli kentsel yerleşmelerde daha da önemli olmaktadır. Bunun dışında yerleşme büyüklüğünden bağımsız bir biçimde proje sürecinin önemli aşamalarının başlangıç ve bitiş dönemlerinde yerel yönetimlerin ve kamu kuruluşlarının katılımlarının sağlanması, önemli bir amaç olarak görülmektedir.

Hazırlanan öğrenci projelerinin, nihai ürün aşamasında belli gösterim ve sunuş kriterlerini karşılaması beklenmektedir. Araştırma ve çözümleme aşamasında, görselleştirilmiş materyallerin doğru, yeterli ve amaca uygun verileri yansıtması ve toplanan bilgilerin güncel ve doğru kaynaklardan edinilmiş olması önem kazanmaktadır. Çalışılan kentin doğal ve sosyo-kültürel verilerinin sergileyici bir yaklaşımdan çok yorumlayıcı bir yaklaşımla sunulması, bölümün planlama jürilerinin en önemli değerlendirme kriterlerinden biridir. Özellikle, sosyo-kültürel verilerin proje sorunsalına veritabanı oluşturacak bir şekilde doğru çözümlenmesi ve fiziki verilerden de amaca uygun olanların seçilmesi, öğrencilerden beklenmektedir. Proje sunuş sırasının belirlenmesinde üst ölçek-alt ölçek ilişkilerini doğru bir biçimde ortaya koyacak bir düzenleme yapılmaya çalışılmaktadır. Verilerin sunumunda, nitelden nicele, üst ölçekten alt ölçeğe, genel olandan ayırt edici olana doğru bir sıralama yapılmakta ve kronolojik anlatımın gerekli olduğu araştırma gruplarında tarihsel sürecin doğru çözümlenmesine dikkat edilmektedir. Final jürilerinde, eğer proje sorun alanlarının yapısal anlamda birbirini tamamlayıcılığı yoksa proje sunuş düzenlemesi daha çok

öğretim elemanlarının değerlendirme ölçütlerine göre yapılmaktadır. Sorunsalın, sosyo-kültürel ve fiziki yapının genel çerçevesi içinde alındığı üst sınıf projelerinde (özellikle üçüncü sınıfın ikinci yarıyılı ve 4. sınıfın her iki yarıyılı) sunuş sıralaması önem kazanmakta ve öğrenci projeleri belli sorun alanlarının başlıkları altında değerlendirilmektedir. Öğrencilerden, hazırladıkları projeleri uygun kavramlarla ve sorun alanı-ölçek ilişkisini doğru yansıtacak bir şekilde, yorumlayıcı bir yaklaşımla anlatmaları beklenmektedir.

Sonuç olarak Selçuk Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü proje eğitim süreci, stüdyo sisteminin gereklerinin güncel bir şekilde belirlendiği ve belli aşamalarda öğrencinin de bu sürecin belirlenmesinde rol oynadığı bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu sürecin güncelliği, her dönemdeki proje alanının, sorunsalının ve eğitimle ilgili gelişen fiziki imkanlarının belirleyiciliğine dayanmaktadır. Bölümün sahip olduğu 4 stüdyo, 2 sınıf ve 1 yüksek lisans seminer odasıyla ve yenilenen stüdyo araç ve gereçleriyle fiziki altyapının şehir planlama eğitimine uygun olduğu ifade edilebilir. Burada asıl önemli olan konu, fiziki altyapıdan çok eğitim sistemine, planlamaya özgülük kazandırmak, etkileşimli ve yenilenen bir stüdyo sistemi yaratmaktır. Stüdyo sisteminin kurumsallaştırılmasını sadece bir zaman sorunu olarak görmemekte ve planlamayı besleyen ve oluşturan farklı alt disiplinlerin yeni bir sentezini gerçekleştirmeyi ve yeni vurgu noktalarına ulaşmayı hedeflemektedir. Bu süreç içerisinde eski ve köklü şehir ve bölge planlama bölümlerinin deneyimleri ve kendine özgü özellikleri yol gösterici olabilir.

Proje süreci, stüdyo sisteminin gerektirdiği, gerek çalışma grubu, gerekse de birey bazındaki akademisyen etkileşiminin farklı aşamalarını içermektedir.